

Jaar1457 - De 'Trinitariers' van Poperinge

De Trinitairiërs bestonden al in 1457

In een acte van **de 21ste maart 1457**, in het 'Cartilarium van Sint Bertinus' van D'hoop opgenomen, worden de volgende gilden opgesomd, die onder het gezag van het magistraat van Poperinge geplaatst worden en die dus ook dienen te erkennen dat het magistraat toezicht op hun gilde mag houden.

H. Maria – H. Sebastiaan, *schuttersgilde* – H. Georgii of Sint Joris, *schuttersgilde* – H.

Vincentius – H. Eligius – H. Jacobus – H. Joannes – **H. Trinitatis** of *deze van de Drievuldigheid* – H. Auberti – H. Katharine – H. Nicholai – H. Barbara en *deze van de H. Maria Magdalena*.

Tussen deze gilden staat dus effectief deze van de Heilige Trinitatis en daarmee weten we dan ook dat de gilde of broederschap van de H. Drievuldigheid één van de oudste van Poperinge is.

Bij de herstellingen na de beeldenstorm in augustus 1566 was er sprake van Stephanus op het altaar van de Trinitariërs:

*'Item ghedaen maecken, bij den gouverneuren van den heilighen Drievuldigheydt eenen costlicken aultaer van houte, die ghedaen schilderen, met fyn olyeverwe metten levene van **Sinte Steven** enden **Sinte Sebastiaen**.*

*Zoals we later nog zullen bemerken, bij de rekeningen van het altaar van de Trinitariërs, zat de verering van de Drievuldigheid verstrengeld met deze van de **Heilige Stephanus**.*

Eén van de oudste schilderijen, zeker daterend uit de 16de eeuw, is de 'steniging van de H. Stephanus' dat in de O.L. Vrouwekerk hangt. Een schilderij van 141 hoog en 187 breed, geschilderd met olieverf op paneel.

De heilige Stephanus was één van de eerste diakens van Jeruzalem en kwam aan zijn dood door steniging. Op de 2de kerstdag wordt zijn feest gevierd en deze mis staat bekend onder de naam van 'Mis met de drie vragen'. Een volksoverlevering zegt dat men tijdens die mis drie vragen mag stellen of om drie zaken mag bidden.

Of anders gezegd, men mag aan iedere persoon van de Drievuldigheid, één vraag stellen. En daar is dan die link met de Heilige Drievuldigheid.

In de O.L. Vrouwekerk van Poperinge bevindt zich nog steeds het Trinitariersaltaar. Om enigszins een idee te krijgen wat dit hier doet, gingen we een heel oud boekje raadplegen dat als titel heeft:

Oprechte afbeeldinghe vna het H. Broederschap der over-ghebenedyde en Alderheylichste DRYVULDIGHEYT van de verlossinghe der ghevanghenen ende van Onse Lieve Vrouwe, moeder van remedie met de levens van HH. Patriarchen Joannes de Mattha ende Felix De Valois.

Oprechte Afbeeldinghe
Van het H. Broederschap
Der
Over-ghebenedyde en Alderheylichste
DRYVULDIGHEYT,
Vande Verlossinghe der
Ghevanghenen,

Ende van
ONSE LIEVE VRAUWE
Moeder van
REMEDIE.
Met de Levens van HH. Patriarchen
IOANNES DE MATTHA,
ende
FELIX DE VALOIS.

Volgens het Latijnsch Boecxken te Roome
ghedruckt in Camer Apost. anno 1652.

In 't licht ghegheven
Door H. IOANNES IENNYN, Lic. in Godth.
ende Rechten, Penit. ende Proton. Apost.
Pastor van S. Gilles tot Brugghe.

TE BRUGGHE,
Bp Lucas vanden Kerchove, boec-drucker
in de Breydel-swaet. Anno 1653.
Met Gratie ende Privilegie.

Zoals je hierlangs kan merken, werd om de betrouwbaarheid van deze informatie te staven, vermeld dat het gebaseerd was op het Latijns Boecxken te Roome ghedruckt in camer apost. Anno 1652.

Ons boekje werd geschreven door Joannes Jennin en te Brugghe uitgegeven in het jaar 1653 en was dan ook opgedragen aan de bisschop van Brugge van dat moment Carolus Vanden Bosch.

Het boekje begint met het volgende lied:

Van 't orden der Dryvuldigheyd
Godt zelv' de oorsprongh wort geseyt
Dryvuldigh in persoonen
Den Inghel heeft ons dat bericht
In 't dry coleurigh cruyce light
Dryyvuldigheydt te toonen.
Het wit afbeeldt den Vader meest
Het blauw den soon, den Heylghen gheest
By 't roode is vergheleken.
Want hy als vier en heete vlam

De herten van d'apostels quam
Op Pyncxter dagh ontsteken
De rechter ende slincker handt
Waarmede cruyswijs Godt ghesandt
Twee ketens houdt der Slaven
Betoonen datmen in **Turckien**
Verlossen moet de aarme lien
Door mildelicke gaven.
Sulcx de nature wijst en leert
De waere schriften (weird verteert)
Oock tuyghen dat wy lieden
Doen moeten aen ons evennaest
Het ghene dat wy souden haest

Ons wenschen te gheschieden
Tot loon van sulck bermhertigh werck
Het opperhoofd der Roomsche kerck
Aflaeten heeft ghegheven
Die groot en menighvuldigh zijn
In't boecxken van heer Jan Jennyn
Bysonderlick beschreven
Soo wie hem laeten schryven sal
In't hooghste broederschap van al
Tot bystandt der ghevanghen
Hy sal van dat Dryvuldigh Eén
(in dees valleyde van gheween)
Veel gratien ontfanghen
Soo dan die ons ghenade doet
Ghebenedijdt Godt wesen moet
Dryvuldigh, een van wesen;
Die van de menschen allegaer
En van sijn lieve enghel schaer
Noyt wesen kan volpresen
O heylichste Dryvuldigheyt
En onghescheyden eenigheyt
Die zijt voor alle tijden
Dry broeders priesters met eerbiedt
U draeghen op dit eerbaer liedt
Wilt hun ghebenedijden.

*En die drie priesters waren Guillielin Jennin, pastoor van Westcappelle, zijn broer Philip, kanunnik ten Eeckhoutte in Brugge en Sebastiaan, pastor van Hoecke.
Met dit lied krijgen we meteen al een wervingstekst om lid te worden van de broederschap van de Trinitariers.*

Het boek telt 300 bladzijden en is verdeeld in 20 hoofdstukken.

Het eerste hoofdstuk heeft als titel: Kortverhael der levens van de HH. Joannes de Mattha ende Felix de Valois, beghinders van de orden der alder heylichste DRYVULDIGHEYT van de verlossinghe der ghevanghenen.

Johannes van Matha werd op de 23ste juni 1160 geboren en stierf te Rome in 1213.

Dit boekje leert ons dat zijn moeder Martha heette en een bijzondere devotie toedroeg aan de H. Maghet MARIA. Maria is haar ... besigh zijnde in 't gebedt verschenen, ende heeft haer gheseyt dat het mannelick kindt daer sy met bevrucht was, soude metter tijdt eenen grooten verlosser zijn vande ghevanghenen ende koopman der christene slaven, tot welbehagen van al de werelt en troost van ontallicke bedroefde menschen.

Johannes werd geboren en studeerde onder andere te Parijs. Daar wilde hij zijn 'diploma in de godsgeleerdheid' echter niet aannemen – Uyt een diepe ende ongheveynsde oodtmoedigheyt totter tijdt toe dat den H. apostel Petrus hem veropenbaerende, daer toe heeft geraeden ende in dese twyffelachtigheyt voorgeset, dat sulx soude sijn tot Godts meerder glorie ende stichtinge van sijnen even naesten.

Johannes twijfelde er ook aan of hij wel tot het priesterschap geroepen was, maar ook hier kwam God hem ter hulp.

Maer hoe aenghenaem dit aen Godt gheweest is, heeft ghebleken in sijne priesterwijdinghe, soo wanneer op sijn hoofd verscheen een vierighe colomme...

En dan kon hij zijn eerste mis opdragen te Parijs.

Sijn eerste misse te Parijs in de tegenwoordigheyt van den bisschop ende veel ander prelaeten doende, heeft een visioen ghehadt ende een enghel Godts ghesien in't wit ghekleet met een twee wervigh kruys van root en hemels blau op zijn borst, hebbende aen beyde de handen twee slaven, den eenen Christen en den anderen Moor, welcke hy kruysweeghs de handen opleyde, alst willende te kennen geven, dat men die slaven soude verwisselen.

Hij is met den dienst Godts als doen voortgevaeren ende niet wetende wat Godt met dit visioen wilde te kennen geven, heeft eenigen tijdt, maer rijpelic op zijn selven raedt geslagen wat dese verholentheyte soude moghen bedieden.

Johannes van Mattha trok zich nu een hele poos terug als eremijt samen met Felix van Valois, in een woestenij.

Tot zij bij een bron een hert zagen met tussen zijn horens een gelijkaardig tweekleurig kruis en zij besloten om naar de paus Innocentius III te reizen. Deze ontving hen 'vriendelijk' en aanhoorde hun smeekbede tot het oprichten van een aparte orde.

Ende naer een rypelyck ende langh beraedt, alsoo hy vergeselschapt met het collegie der cardinalen ende andere geestelyckheydt van Roome, zoude den H. dienst der misse doen in de kercke van S. Jan van Latranen, op den tweeden feestdag van **S. Agnes Martelaresse**, soo heeft hem als hy nu besich was met de H. Hostie op te heffen, den selven enghel verthoont in in't wit ghekleet, draeghende op zijn borst een twee verwich kruys, waer door alle twyffelachtigheyt is wegh genomen ...

Ook de paus zag dat deze engel tussen twee slaven stond en ging dan ook akkoord met de oprichting van de nieuwe orde. Deze 'tekenen' van de Engel waren immers dringend nodig.

We krijgen er een uitleg bij:

Want staet te bemercken dat doen ter tijdt de saecken der christenen in groote benauwdheyde waeren in het heyligh landt ende datter een ontallich menigte der christenen versuchten onder het jock van de Turksche slavernye; want elf jaeren van te vooren, dat is in't jaer Christi elf hondert seve nentachtentich, wiert de stadt van Jerusalem de christenen ontweldicht van Salaninus, prince der saracijnen, grooten sultan van Egypten.

Guido Lusignans, koning van Jerusalem wiert ghevanghen geleyt naer de stadt Damascus van de selve Barbaren, waer over het naervolghende jaer de christene princen van Europa hebben het kruys aenghenomen onder het beleydt van **Fredericus Barbarossa**, keyser ende zijn ghetrocken naer het heyligh landt, daer insonderheyt de Nederlandsche princen ende vorsten (waer onder naedemael **Baudewijn, Grave van Vlaenderen** ende daer na keyser van Constantinopel wel den vermaerste wiert), hunne deught in de wapenen hebben laten blycken. Maer gelyck 't gemeynlick inde oorloghe gheschiet, daer wierden der van twee zijden dagelicx veel gevanghen ende veel van d'onse vervielen in een onverdraghelicke dienstbaerheyt ende slaverhye. Welcke aenteeckeninghe seer dienstelick is tot ons voornemen, want de pauselicke heyligheyt doen voor het H landt seer besorgh was, om de christenen aldaer in alle manieren te hulpe te kommen.

Deze kruisvaart van Frederik Barbarossa was dus de 'politieke' reden en achtergrond tot het stichten van de orde van de Trinitariers. De paus ging meteen akkoord om deze orde in te richten en stelde ook mee de 'drescode' vast, waarbij het gekleurd kruis op de borst kwam te staan.

We zetten nog even de betekenis van de kleuren uiteen, zoals we ze in dit boekje terug vinden: Het wit colour,... die d'eerste en aldersuyverste is, waer uyt d'ander haeren oorsprongh nemen, ofte verminghelinghe, aenwijst ons eeniginsins Godt den Vader beginsel zonder beginsel, beginsel ende oorsprongh van alle wesen, die sijn selve Godt soon ende Godt heyligh gheest ghemeyn maeckt.

Het blauw colour, dat naer het buyster streckt, ververscht de memorie vanden sone goedts voor ons mensch gheworden, omdat sijn Alderheylighste vleesch voor onse sonden is blau gheslaghen, droef en guyster gheworden om de menighvuldighe sonden.

Het roode colour, heeft eenighe gemeynschap met het vier, ende beteeckent den H. Gheest, die in de ghedaente van vier ende vierighe tonghen aen sijne apostelen verschenen is, verweckt in ons het vier der liefde ende ontsteect de herten der gheloovighe.

Het altaarschilderij werd gemaakt door Geeraert Seghers (Antwerpen 1589 – 1651). Johannes van Mattha en Felix van Valois krijgen hier van de paus de oorkonde tot het stichten van de orde van de Trinitariers.

De selve coleure konnen manierlick oock seer wel uytgheleyt worden om christelick ende met devotie sijnen roep te beleven.

De witheyt van het schapulier vermaent ernstiglick met wat een suyverheydt der consciëntie ghylieden moet blincken: het kruys daer **het roodt** is, met wat eenen yver en vierigheydt ghy lieden branden moet tot Christum, ende sijn verdruckte lidmaeten, de aarme ghevanghene, hoe vierigh die zijn moeten die hun bemoeyen met de

verlossinghe van de christene slaven.

Het blauw hemels colour en hout niet op van u lieden indachtigh te maecken den grooten loon die Ulieden in den hemel bereyt is, waer toe alle ulieden ghepeysen, wercken ende bejagh moeten strecken, dat ghy leiden op deser aerden niet als hemelsche saecken voor ulieden op

Op de dag van de stichting van de orde, werd er tevens de volgende ‘verdeelsleutel’ opgesteld:

Ende omdat dese hemelsche veropenbaringhe gheschiet is op den dagh van Sinte Agnete, de tweede, die haer goet in drien verveelde voor haer martelie, heeft sijn heyligheyt geordonneert dat de religieusen van het selve orden haer goederen tegenwoordigh ende toekomende in drie delen soudent verdeelen, waer af het eerste soude zijn tot behoef van de religieusen die den godtsdienst doen, het ander om aarme pilgrims te herberghen ende het derde om te verlossen de aarme christene slaven.

De stichting van de orde, was niet het einde van de wonderen die Johannes van Mattha verrichte.

Hij (*Johannes*) trock dickwils in persooone daerwaerts ende braght altijdt een goede deel weder gekochte ghevangenene mede. Maer dat is uytnemende dat hem in't jaer 1210 te Thunnes gheschiet is. Hy hadde een groot deel ghevangenene weder gekocht maer alsoo hy nu geen gelt meer en hadde om oock eenighe ghevangenene vande Agsarenen te koopen (dat een wreedt en onbermhertigh volck is) hebben sy hem uyt boosheyt alles afghenomen dat hy noch by hem

hadde ende soo ongenadelick geslaeghen ende met sweepen doorgenomen, datse hem voor doodt hebben laten ligghen, nae dat hy alsoo eenighen tijdt ghelegghen hadde, quam allenskens tot syn selven ende nu wat beter wesende trock uyt sijnen boesem een Mariebeeldt dat hy uyt sonderlinghe devotie altijdt over hem droegh, leyde dat ter aerden ende daervoren met tranen overgoten knielende, badt seer oodmoedelick ende vierighlick aen de moeder Godts om bystant ende troost in desen sijnen ende der arme ghevanghenen uytersten noodt, ende siet! Op staende voet quaem tot hem eene uytnemende schoone maghet, die hem eene beurse met soo veel ghelt gaf alsser van noode was om die ghevanghenen weder te koopen die hem d'Agsarenen gheveylt hadden.

Het ghelt ghetelt wesende, is den H. Joannes met sijn hoftelicke koopmanschap terstont naer de haven te schepe ghegaen, maer nu van d'ander zijde de mooren speelden oock haer personagie, ende gelieten hun gansch toornigh omdat Joannens die overghebleven ghevanghenen groote hope van de naeste keer verlost te worden ghegheven hadde, ende tot volstandigheyt in het christen gheloove seer ernstelick vermaent.

Het was daer oock al om ghelt te doen, maer de beurse was andermael uyt, waerom ooc de selve mooren uyt haet ende spijt hebben de zeylen van 't schipken, daer Joannes met de sijne moeste mede oversetten, in stucken ghesneden ende nochtans uyt de haven doen vertrecken, hopende hier door dat den heyligen man zoude tot een sekere schipbreeckinghe gheraecten en vergheten wederom te keeren.

Joannes op Godt sigh betrouwen stellende ende tot hem door het ghebedt nemende sijnen toevlucht, heeft in plaetse van het zeyl, sijnen mantel op de spriet ghehanghen ende zijn alzoo op Godts ghenade en gheleyde 't zeyl gegaen. Het was genoeghlick ende vermaeckelick om sien een schipken alsoo toegerust, soo bysar, snel ende voorspoedelick zeylen, al wat het in d'oogh kreegh dat overzeyldet ende sneet de baren soo ghemackelick door (want Godt selve was daer den stierman af, wintghever ende berschermheer tegen allen dat Moorgespuy) dat het op ses uren tijds geraeckte uyt de haven van Thunnes, door de zee ende stroom van de riviere Ephris tot aen de kaeye van Roome...

En dat was niet de enige keer dat Maria hem geld gaf.

Op zijn oude dag, in zijn klooster, verscheen hem nog de heilige moeder Maria met een gans koor engelen.

Johannes van Mattha werd heilig verklaard in 1694.

In het boek met als titel: Heylige en roemweerdige personen van de hand van Cornelius Smet uit 1846 lezen we het volgende:

De kloosters, om gemakkelyker bestuurd te worden, wierden in provinciën verdeeld. De provincie van Picardiën en Nederland, behelsde veertien kloosters. **Te Honschote**, stedeken by Winnoksbergen, heeft Galterus, heer van die plaets, die stierf in het jaer 1204, een huys of klooster voor het gezegd order gebouwd, het welk zynen zoon Galterus, in het jaer 1220, met goederen begiftigd heeft.

Hun klooster van **Atrecht** is gesticht in het jaer 1219, van **Douay**, omtrent het jaer 1252, van **Doornyk**, omtrent het jaer 1230, van **Stegers**, in het bisdom van Ypren, in het jaer 1228, van Orival, by Nyvel, in het jaer 1254, van Lerines, in het bisdom van Namen, omtrent het jaer 1215 (2).

De religieuzen van dat order, om een meerder getal slaven te kunnen afkopen, gingen bedelen in steden en dorpen; en om hen in dat verheven en nooyt genoegzaam geprezen werk te helpen, zyn er veel *broederschappen* onder den tytel van de H. *Dryvuldigheyd* ingesteld, welke tot nu toe by de christene Nederlanders hoog geacht worden.

*In het vierde hoofdstuk wordt vertelt hoe in het jaar 1560 het volgende wonder met het beeld van **O.L. Vrouw van Remedie**, gebeurde.*

Daer gingh in 't jaer ons Heeren 1560 een schip van Genua naer Spaignen, daer veel Christenen op waeren onder andere saecken die sy mede voerden, was daer oock een schoon maermeren Mariebeeldt, hebbende in haer aermen het kindeken Jesus, maer tot

haerlieder groot ongeluck zijn ghevallen in de handen van eenige Turcksche zeeroovers die dit christenschip aen boordt legghende, hebben 't selve vermeesterst ende tot Algiers in Barbarien opgebraght.

Ten selven tijde waeren in de voorschreven stadt ofte roofnest der Turcken ende Mooren, eenighe religieusen van de voorseyde Orden der Alderheylighste Dryvuldighey, om daer de christene slaven te rantsoeneren oft uyt te koopen.

Dese hebben met haer groot leedtwesen, dese Turcksche zeeroovers met den christenen vuyt sien inkomen: daer teghen soo zijn de Turcken ten hooghsten verblijt gheweest om dese veroveringhe van het christenschip ende is byna de gheheele stadt van Algiers naer de haven gekommen om den prijs te sien inbrenghen met losbrandinghe van het gheschut op de vesten ligghende ende andere teecken en van blijdschap.

Ende alsoo alle de christenen tot slaven ghemaect waeren ende met ketenen aen de riembancken geboeyt, soo hebben de Turcken om de christenen meerder spijt ende hertsweir aen te doen, het wit marmeren Mariebeeldt uytghedraegen om voor den hooghsten prijs op de publycke mart van Algiers schandelick verkocht te worden tot grooter laster Godts ende sijnder ghebenedijde moeder.

Het welcke de religieusen van de orden soo onvermacht ende zeldsaem is voortsgekommen, dat sij noch van traenen haerselven niet en hebben konnen onthouden, maer haer herte in de bitterhey haerder ziele voor Godt ende alle de weirelt uytghestort, maeckende voor Godt een vast opset ende voornemen het selve beeldt, voor hoedanighen prijs het wesen moght, in te koopen ende te ontledighen van soodanighen schimp ende versmaedtheydt, zijn daerover naer dat sy de saecke grondthertelick Godt ende sijne gebenedijde moeder bevolen hadden, met vierighe ghebeden ende gheene gheveyndste traenen ter martwaerts ghEGAEN daer sy den generael van de Barbaren of Turcken hebben gaen vinden om 't selve beeldt te koopen ende alsoo sy een groote en merckelicke somme gheltds daer vooren presenteerden, waer door de Turcksche ghierigheydt lichtelick beweeght wort, en dat den generael selve bemerckte als eenen glans uyt het Mariebeeldt straelende, waardoor hy in sijn selven ghewaer wiert een groote inwendighe beroert sijns ghemoets, heeft terstondt aen de religieusen den koop

toegheslagen, haer veel gheluck met het beelt ghewenscht ende de aengheboden somme ghelts met danck ontfangen.

De religieusen desen ontweiderlick en schat alsoo bekomen hebbende, achteten den selven meer als alle 't goudt ende silver des weirelts ende datse nu oock wel ghelt zouden vinden om de christene slaven te koopen ende Godt haer 't selve ergens anders inne versien soude, die haeren ganschen schat hadden uytgeput om het beelt van de moeder Godts uyt een sulcke versmadelicke slavernye te verlossen.

En Maria liet hen nu ook niet in de steek en zij verkregen geld genoeg om al de christenslaven die met het schip gevangen genomen waren, los te kopen.

... ende onverhindert te laeten keeren naer haer ghewenschte haven van Spaignen.

Het beeldt werd gebracht naar een klooster te Valencia.

Het is door de devotie tot dit Mariabeeldt dat Johan van Oostenrijk, de Turken kon

overwinnen in het jaar 1571.

Uit het hoofdstukje over de 'bedienisse van het kruys' halen we het volgende fragment:

Hier staet te bemercken dat de forme van het kruys des broedeschaps achtkantich is, waer door aangewesen worden de acht saligheden, daer den H. Mattheus, evangelist af spreekt in het sermoen dat Christus op den Bergh ghehouden heeft, alsoo dat dese forme van het kruys is als eene leere van Jacob, waer door de menschen opwaerts klimmen.

De vier hoecken van het kruys aanwijzen oock de vier cardinale ofte hooftdeughden, te weten: voorsichtigheyt, rechtveirdigheydt, matigheydt en sterckheydt,...

Het boekje behandelt ook de verspreiding van de orde maar hieruit halen we alleen maar de gebieden die ook voor Poperinge belangrijk zijn.

Onder de provincie van **Picardie** wordt genoemd:

Het huys ofte klooster van **Atrecht**, een seer schoone plaetse in de voorstad ghelegghen, het welcke met dese leste oorloghe ten gronde is afghebroken. Men houdt het selfste eertijds ghefondeert te wesen in jaer 1219, ses jaeren na de doot van de H. Joannes.

Het huys ofte klooster van **Hondschote**, is van den selven ouderdom, is een seer playsante ende wel ghelegghen plaetse, op eene hooghe ligghende, neffens eene opene stede, heeft veel schaede gheleden ende groote schaden uytghestaen gheduerende dese Nederlandtsche oorloghe.

Men haalt ook de kloosters van Viene of Viandelle aan, dez van Preavin of Prato Vano niet verre van Hazebroeck en dan het klooster van Douay. Vermaerd om de hooghe scholen...

*Het klooster van **Andregnies**, van **Temple** en van **Lens**.*

*Dan haalt men het klooster aan van Convordie bij **Steegers** in Vlaenderen, wesende onder de protectie van "t klooster van **Douay**.*

De verspreiding van de broederschap in het bisdom Ieper interesseert ons natuurlijk het meest.

De selve vergaderinghe is van de desen ter herten ghenomen ende niet tegenstaende sijne gheduerighe sterkten ende teghenstaende miserien van oorloghe met andere swaerigheden, opgherecht

Ten eersten tot **Berghe S. Winocx** in de parochiale kercke van S. Maerten ten jaere 1642 den 7 seprenbris ende vereert met sijne teghenwoordigheydt, daer de selve den goddelicken dienst ende processie heeft ghedaen ende de bullen der aflaeten ende privilegiën verkondight wesende aen den heer deken ende pastoor der voorseyde kercke publyckelick overghelevert ende gherecomandeert.

Voorts in de stadt van **Veurne**, is de parochiale kercke van S. Nicolaus met de selve verrijckt op den 17de april ten jaere 1644 tot welcker eere den seer eerweirdighen heere prelaet van de vermaerde abdy des selver stede seer ghedreven is ende verhoopt de selve te verbreyden in eenige parochiën onder sijn ghebiedt ghelegghen.

Daer dat de oorloghen van dit bisdom eynde ghenomen hadden ende alle de steden der selver wederom ghekeert onder het gebiedt sijnder catholicke majesteyt van Spaignen, soo hebben de seer eerweirde heeren van het vicariaet des vacierende bisdoms voorseyt toeghestemt dat deselve vergaedinghe oock binnen dese stadt van **Ypre** zoude ingestelt worden, 't welc seer treffelick geschiet is in de parochiale kercke van Sinte Pieters ten jaere 1652 .

Alwaer niet genoegh was dat sy die groot gheachte broederschap hadden van Onse Lieve Vrouwe van de seven weeën, maer moeste door dese de godtvruchtigheydt noch meer ghenaeckt worden.

Alsoo **Duynkercke** is de principaelste zeestadt van Vlaenderen, ende van daer den meerderen deel der schepen naer Spaignen ende andere quartieren ghevaren zijn, soo siet men ook den meesten deel onder de ghevanghenen der Turcken te wesen van dese ofte omliggende steden, soo datter nu alle de noodighe brieven ende behoorlicke autorisatie verkregen is, om dese vergaderinghe op te rechten tot meerder eere van de alderheylichste dryvuldigheyt ende maghtigher hulpe tot verlossen van hunne ende andere Nederlandsche inboorlinghen.

De parochiale kercke van **Nieupoort** is alreede voorsien van de brieven en magh tot den instel van de voornoemde broederschap, maer de daadt is noch niet ghevolght, soo om de groote aermoede die in de stadt te vinden is, als om andere particuliere redenen welcke eenighsitns gheweirt zijnde, de goede begheirte van de inghesetene sal volbracht worden.

Voorts soo waeren noch meer andere treffelicke plaetsen van dit bisdom van den voornoemden eerweirdghsten heere tot ghelicken instel verkooren, maer de droeve tijden hebben daer van veroorsaect den uytstel, onder dese waeren de naervolghende

Cassel, Steenvoorde, Haezebroeck,

Dixmuide, Loo, **Poperinghe**, Belle, Nieukercke, Meessene, Waestene, etc.

In welke meest alle plaetsen eenighe dekens, canonicken ofte pastooren hebben commissie ende procuratie, soo om de broederschap met consente van den ordinaris in te stellen, als alle soorten van personen daer inne te ontfanghen, schapulierkens te wijden, de zelve te geven ende de aelmoessen voor de ghevanghenen bij een vergaedert hebbende te beschicken aen den

seer eerweirdighen vicaris generael van de orde oft zijnen gestelden procureur inghevolghe den inhoudt van hunne voorseyde commissien.

Daaruit leren we dat de broederschap van de Trinitariers die in 1457 reeds in Poperinghe bestond, blijkbaar door de arme tijden opgeheven was, maar dat er toch nog een persoon aangesteld was door de orde om aalmoezen voor hen te ontvangen.

En er bestond zelf een officiële ‘aanstellingsbrief’ die de door de orde aangesteld ‘ijveraar’ meebracht en voorlas

:

Aen alle doorluchtigste ende eerweirdighste heren, artsbisschoppen, bisschoppen, abten, prelaten, proosten, dekens ende alle bestierders van de H. Broederschappen der Alderheylichste Dryvuldigheyt, ende aen alle menschen die roerigh zijn tot de medehulpe der verlossinghe van de aerme christene slaven ghevanghen in barbaryen etc. Saluyt

Alsoo wy verstaen ende wel onderricht zijn, dat veele christenen; geboren van Mechelen, Camerijck, Ghendt, Brugghe, Antwerpen, **Ypre**, **Duynkercke**, **Oostende**, **Nieupoort** ende andere plaetsen van dit Nederlandt,

by ongheluck ghevallen zijn in de macht van de Turcken ende over eenighe jaeren ghevanghen sitten in Slavernye binnen Algiers, Sallé, Thunes, Tetwan, etc in Barbaryen,

door welcker brieven wy sien ende hooren droefheydt, kermen, suchten en duchten in hunne slavernye, daer sy als peirden verkocht zijnde, bedwongen worden te trecken aen de meulens, de aerde te ploeghen, ketenen te draghen, weghende 60, 80 en 100 ponden swaer, aen de beenen gheklamt, daermede te wercken in de landen, water te haelen ende anders.

Voorts oock by nachte te moeten slapen in de masmorren 25 voeten onder d'aerde, eten een stuck swart broodt, ende water drincken, met honderdt ander miserien ende ellenden die sy onderworpen zijn, ende dat sy door hunne aermoede gheen middel sien om verlossinghe ende uytkomst te verhoppen,

als wesende wederom ende meer verkocht als te vooren aen andere patroonen, gheslagen met gheknachte tauwen ende kooren op de planten van de voeten tot 50, 60, 100, 150, ja 200 ende meer slaghen, als mede op den buyck, ende rugghe ende 't gheheele lichaem naer de wreede wellusten van hunne meesters, boven andere groote bekooringhen, met goedtheydt ende quaetheydt om hun christen gheloove te doen afsweiren, als oock om hun te brengen tot hunne beestelicke begheirten, ten waere de Christelicke liefde van de ghone die hier alom in vryheydt zijn, hun door milde aelmoessen wilden helpen lossen.

Reden waerom wy met alle ootmoedgheyt ons keeren tot uwe doorluchtigheden ende tot alle de voorenghehoemde, als oock andere, dies machthebbende heeren, de selve biddende ghedient te wesen, van ons in alles de helpende handt te bieden, opdat wy, inghevolge onser professie ende schuldigen plicht moghten uytercken de verlossinghe der geseyde slaven, 't welck ons onmoghelick is te doen,

ten sy u lieden toelaeten ende faveur daer by komt, met ulieden schriftelicke ordonnantie ende bevel aen de heeren directeuren ofte bestierders, die onse commissie oft van onsen generael aenveirdt hebben, opdat sy de selve volbrenghende, hun quytten van het aenghenomen last.

Ende soo wy goede kennisse hebben van den yver, liefde ende devotie van heer **Joannes Jennyn**, pastor van S. Gillis in Brugghe,

die onse ordre bysonderlick toeghedaen zijnde, vrywillighlick uyt liefde aengenomen heeft de mede werkinghe, omme met alle ernstigheyt te spoeden de ghewenschte voornoemde lossinghe, daer van wy hem niet te vooren hebben gegheven ende mits desen noch gheven alle last ende macht, versoecke oversulcx ende bidden dat hy alom magh ontfanghen ende willekom wesen, ende van eenyghlicken voor sulcx bekent, om alle soorten van aelmoessen ende jonsten der goede menschen t'ontfanghen ende de selve te bestieren tot de voornoemde wederkoopinge ofte lossinghe der slaven.

'Twelcke doende etc.

Aldus ghedaen in ons convent van Orival by Nivelles den **2 oest 1647**

Onderteeckent Pasquier, minister vicaris generael ende commissaris apostolicus.

Het dertiende 'capittel' gaat over de 'gratien, privilegiën, ende aflaten ie de medebroeders ende medesusters van het broederschap der Alder heyligster dryvuldigheyd van de verlossinghe der gevangene zijn genietende.

1. Alle medebroeders en medesusters der welcker naemen geschreven zijn in dit broederschap, soo in het leven als in de doot, worden deelachtig van al het goet ofte deugdelicke wercken diedaer geschieden in de gansche H. Catholycke Roomsche kercke.
2. Op den dagh dat de medebroeders ende medesusters sullen biechten ende de h. Communie ontfangen ofte hunne naem laeten opschrijven in het voorseyde broederschap zullen verdienen volle aflaat mitsgaders alle de aflaten die binnen Roome te verdienen zijn, als van het jubeleum, ende van de statien; sy worden deelachtig van al het goet dater geschieden sal in de geheele algmeneyne H. kercke

(gheljick geseyd is) soo in het leven als in de doot ende in't byzonder van alle verdiensten ende privilegien die de orden van de h. Dryvuldigheyt geniet. En dan worden er verschillende toegekende volle aflaten opgesomd, waarvan de leden van het broederschap kunnen genieten.

We halen daar het volgende uit:

De medebroeders en susters die over hun draeghen **het schapulierken** van het voorseyde H. Broederschap, kunnen soo dickwils verdienen vollen aflaet (jae op eenen selven dagh) als sy sullen lesen vijfmael den Paternoster etc. ende den Ave Maria etc. met het versken Gloria Patri, etc. voor den koningh.

Sij kunnen nogh soo dickwils verlossen eene ziele uyt de pijnen des vaggevijs als sy de selve vijfmael pater noster, etc. ende Ave Maria, met den Gloria Patri etc sullen lesen voor de overledenen, de selve toe-eyghenende per modum suffragii.

eene ziele uyt de pijnen des vaggevijs als sy de selve vijfmael Pater noster, &c. en Ave Maria, met den Gloria Patri, &c. sullen lesen voor de Overledene/ de selve toepghenende per modum suffragii.

Op deze manier kon men dus zijn overleden kennissen redden uit het vagevuur. Het aflaattarief, was soms wel heel ingewikkeld.

Zo had Innocentius III het volgende bepaald:

Voor yder aelmoesse tot helpen lossen der christene slaven jont Innocentius III seven jaeren ende soo veel quarentainen aflaets, ende drie jaren en drie quarentainen aen alle die de aelmoessen veroorsaecten.

En dan wordt er een jaarkalender opgesomd, waarbij bepaald wordt wanneer men een volle aflaat kan verdienen en wanneer men daartoe het schapulierken dient aan te hebben.

Titelblad van één van de 2 bewaarde registers van het broederschap van de Trinitariërs.

Hierbij staat als stichtingsdatum vermeld: M DC LXXXIX of 1689.

Waarschijnlijk de tweede stichtingsdatum, toen Joannis Baptist Poodt, pastoor was in de O.L. Vrouwkerk.

We gaan nog even in op het 18de capittel, dat als titel heeft: Reghelen ende onderwys'. Hier in stelt men:

1. Voor al moet ghy uwen naem doen aenteekenen in het boeck daer toe gheeyghent ende ontfanghen den brief des broedeschaps tot ghetuyghenisse dat ghy in't selve aenveirt zijt, volghende de bulle van Clemens de sesten des jaers 1342. In welcken brief uwen naem, plaetse van aenveirdinge ende den dagh uwer inkomste gheteekent worden, waer uyt alle biechtvaders (die ghy op sijnen tijdt verkiesen zult) hunne macht zullen sien nopende de gratien ende gheprivilegieerde absolutien, die sij ulieden moghen gheven.
2. 't Is noodigh dat ghy hebt een schapulierken ghewijt door eenighen oversten der voorseyder orden, ofte van iemant daer toe maghtigh gemaect, het welck de medebroeders ende susters wel dienden altijdt over hun te draghen (nochtans sonder verbintenisse van eenighe belofte) ende soo het moghelijck waer, behoort men daermede te sterven ende begraven te worden. Welc schapulierken moet wesen van witte stoffe, van wolle, volghens de odonnantie van de heylige vaders in het welcke behoorlijck zij uytghedruckt het kruys van d'orden of broederschap met roodt ende blauw koleur.

Indien u schapulierken komt versleten ofte ghescheurt te worden, ghy mooght een ander maecken ofte laten maecken, het welck gheene nieuwe zegheninge van doen en heeft.

Daarnaast dient men dagelijks 5 Onze Vaders en 5 Wees Gegroeten te bidden, dient men 'naar zijn vermogen' aalmoezen te geven, dikwijls te biechten en ter communie te gaan en de voorschreven kalender zoveel mogelijk te volgen, om zo veel als mogelijk zielen van het vagevuur te redden.

We hebben hiervoor reeds even aangehaald dat de stichtingsdatum van de broederschap van de Trinitariers in de O.L. Vrouwekerk te Poperinge die pstoor Poodt opgeeft, - 1689 – verkeerd is, en dit o.a. ook om de evidente reden dat er in het Stadsarchief van Poperinge, er een rekening ligt van daarvoor. De oudst bewaarde rekening van het broederschap begint immers als volgt:

Rekeninghe meester Sr. **Frans Masselis filius Boudewijn**, ende **Laurentius Waterleet** als meesters ofte gouverneurs van den aultaer van de heylighe dryvulgicheyt inde kercke van Onse Lieve Vrouwe deser stede van Poperinghe, van de jaere **1663**

Item omme den selven **Masselis ende Jacob Demeulenaere** als ghelicke gouverneurs ten jaere 1664

Toedies omme **Honnore Lecomte** ende den voornoemden **Waterleet**, aultaermeesters van de jaeren 1665 en 1666

Voorts meeszter **Frans Devos ende Sr. Guillaume Hancx** ghelicke gouverneurs ten jaere 1667

Itme omme de voorschreven **Hancx ende Laurentius Waterleet** aultaermeesters van de jaere 1668

Eindelick omme den voornoemde **Hancx ende Gelien Verslytte**, schippenier, gouverneurs vanden jaere 1669 ende dat van alsulcke handelinghe ende administratie als sij ghehadt hebben van de goedynghe den selven aultaer competeerden ghedeurende de voorseyde jaeren Ende 't syeert de laeste rekeninghe alhier ghepasseert op **den ixde (9de) meye 1664**, present dese rekeninghe aen mijn eerwaerde heere sire Nicolaes Ogier, proost mitsgaders de heeren bailliu, burghmeesters ende schepenen der voorseyde stede in ponden, schellingen ende pennen parisis als volgt.

*Daaruit kunnen we ten minste afleiden dat erook in **1663** een actieve broederschap met altaar van de Trinitariers te Poperinge bevond. Uit deze rekening blijkt bij de ontvangsten dat er reeds verschillende rente uitgegeven zijn waarvan we er twee aanhalen:*

Claeis Huyghe, ghelt seventhien schelle parisis tjaers staende rente beset op drie ghemet xx roeden landts inden Hellehouck, streckende metten noorteynde op de Casselstraete, 't zuyteynde jo. Mihiel Stevens Bulteel, van Oosten den voornoemde Huyghe ende van Westen t'elst van Jan Proventier, toedies noch een ander staende rentjen van acht schelle ses deniers 't jaers beset op een ghemet landts inden Wipperhouck op het Coutterken, streckende metten suyteynde inde beke, t'noorteynde de dreve, van oosten Labaere filius Pieter ende de westzyde d'aeldynghen meester Jan Vandenfosse t'achter beede de voorschreven renten, volghens de naelaetste rekeninghe tot ende metten **jaere 1648**...

*Hierin is er dus sprake van het jaar **1648**, waaruit we kunnen besluiten dat in dat jaar de broederschap actief was.*

Den aultaer heeft een ghemet preter (*verminderd met*) xij (13) roeden saeylandt inden Lyssenthouck, paelende metten oosteynde t'saeylandt van Jaecop Mely, de suutsyde Pieter Plessier, causa uxoris, t'westen den meersch van Claeyt Tlam ende de noortsyde de hoirs van Jacob Verschave, ende tachter de jaeren 1638, 1639, 1640, 1641, ende 1642 lxx pond parisis danof volgt ende de tweede voorgaende rekeningh Frans Lebbe moeste gheven drie jaeren ende Christiaen Masselis dander twee jaeren, twelcke sy ontkennen als tselve voldaan hebben aen weylendt Andries Lebbe ter cause van welcke de doenders danof niet en hebben ontfanen over sulcx hier voor.

*Dus als we dit voorgaande goed begrijpen zou het altaar ongeveer een gemet zaailand liggen hebben in de Lyssenthoek waarvan de opbrengst van de jaren 1638 tot en met 1642 nog niet betaald is. Kan dit betekenen dat er in **1638** reeds een broederschap bestond en zou onze schrijver Jennin zich dan vergist hebben in zijn uitgebreid boek over de verspreiding van de Trinitariers? Anderzijds blijkt uit de renten dat deze blijkbaar opgesplitst zijn van uit de Disvan de O.L. Vrouwekerk en kan de voorgaande schuld misschien eigenlijk aan de dis horen.*

We gaan ook even de uitgaven noteren die het broederschap gedaan heeft.

Betaelingen ghedaen jehens de voorseyde ontfanck.

De geestelicke van de kercke van Onse Lieve Vrouwe celebereeren jaerelicx twee solemptuele missen te weeten een opden **H. Dryvuldigheyt dach** ende een op **Ste. Stevensdach**, dies de vyce pastoor proffyteert voor elcke misse thien schelle parisis; den pastoor als diaken vijf schelle ende den capelaen ghelt v (*viyf*) schelle parisis ende den coster iij schelle parisis in betaelinghe over de seven jaeren deser rekeninghe xvpond xvj schele parisis

Betaelt aen **Ghelein Verclytte** over de **leveringhe van broodt** vuytghedeelt inde kercke ten voorseyde dach ende naer t'doen van de missen, te weten in elcke misse voor vij pond parisis es hier over de voornoemde jaeren – iijj xx iij pond parisis

Betaelt aen **de lichtbewaereghe** over seven jaeren pensioen (*jaarvergoeding*) à vier ponden parisis tjaers – xxvij pond parisis

Betaelt aen **Christiaen Bouve** over de leveringhe van wit was (*kaarsenvet*) ten behouwe van de voornoemde aultaer ghedeurende de jaeren deser rekeninghe – Lxx pond xvij schele parisis Betael door den rendant (*ontvanger*) **Masselis aen Maillaert Maes** over een coop van een cruyssseficx ten behouwe van de voornoemde aultaer ses ponden parisis – Item over den coop

van 't bilt Christy aen tselve cruys vier pond parisis ende van tvergulden xij pond ij schelle tsamen

Den rendant (ontvanger) **Hancx** brynght in mysen over **de leveringhe van bier** beschoncken aen persoonen omme ghedraeghen hebben tbildt van de **H. Rochus** ghedeurende den tijdt t'jaer dat men was celebrerende een solempuele misse – iij pond ij schel parisis

Betaelt aen **Aenas Sansen** over tmaecken van een sloter voor tschapraeyken vande rendanten – vij schele parisis

Item over den coop van damast, root cattoen ende caennevets tot tmaecken van twee cuussens van de voornoemde aultaer – vij pond xx schel parisis

De rendanten doen alhier notteren dat sy ghedaen hebben groote ende menigvuldigh debvoiren (opdrachten) tot ondersoucken van d'hipotecque van de staende rentgens danof sij een meerderen deel ghemaect hebben,

ter welcke effecte sy ghedaen hebben diversche terynghe ende t'beschincken van persoonen, hemlieden beleedt ghedaen hebbende, daerover sij pretendeeren sulcken instandt ende recompence (vergoeding) als de heeren sullen vynden te behooren

Voor tschryfven deser rekeninghe metten double als wesende extraordinaire midts datter seven jaeren tsaemen gheccumuleert sijn – vij pond x schele parisis

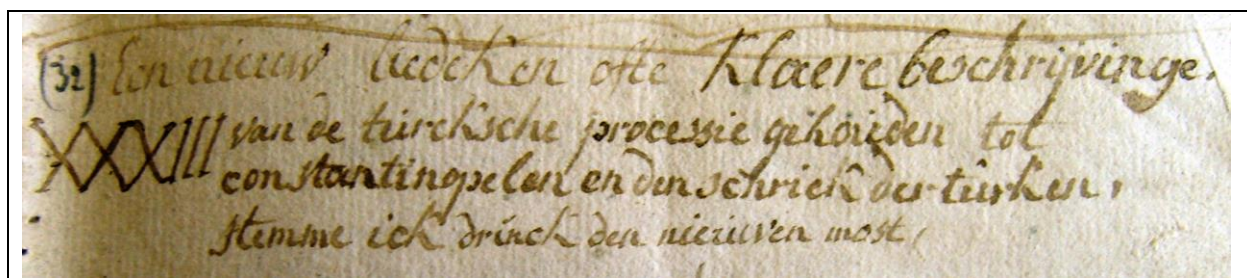
En dat waren de uitgaven over deze zeven jaren.

De problematiek van de Christene slaven bleef ook 'actueel'.

Het **Beleg van Wenen** door de Turken, vond plaats vanaf **14 juli 1683**. De Ottomaanse grootvizier Kara Mustafa leidde op bevel van sultan Mehmet IV een leger van 138.000 man^[1] naar Wenen. In die tijd beheerste het Ottomaanse Rijk reeds het grootste deel van de Balkan, tot Hongarije toe. Onverwachts verscheen in de vroege ochtend van 12 september de Poolse koning Jan Sobieski op het toneel met een gecombineerd Pools-Duits-Oostenrijks leger. Door een uitgekookte strategie wist hij het Turkse leger te verslaan. Eerst vielen achtereenvolgens de Duitse en Poolse infanterie aan, en nadat het Turkse leger grote manoeuvres moest uitvoeren om zich te verdedigen en er hevig werd gevochten, kwamen de Poolse en Oostenrijkse zware cavalerie uit de heuvels op de rechterflank afstormen. Na 13 uur was de strijd beslist: de Turken gaven zich over en trokken zich terug naar Hongarije. Kara Mustafa werd uit zijn ambt gezet en in december ter dood veroordeeld. Toen hij in Belgrado aankwam, ontving hij van de sultan een pakje met een zwarte zijden sjaal. Hij wist wat dat betekende: een bevel om zichzelf op te knopen.

Over een dergelijke grote gebeurtenis konden de marktliepzangers in die tijden zeker niet zwijgen. We vonden in het archief van de Franse Nederlanden te Kortrijk een handschrift uit de 18de eeuw waarin deze gebeurtenis in het lang en het breed, vooral in het lang, uit de doeken wordt gedaan. In die tijd moest men de zanger wel tijd laten om zijn lied te zingen, dit lied had 28 strofen.

Het werd opgevolgd door een ander lied, waarin er ook sprake is van christene slaven en met maar 11 strofen :

**32 - XXXIII – Een nieuw liedeken ofte klaere beschryvinge van de
Turcksche processie gehouden tot Constantinopelen en den schrick der Turken**

Stemme: Ick drinck den nieuwen most

1

Komt christen algelick,
lustert toe in t'publick
Hoe dat het Tursche rijck is nu ontstelt, hun groot verlies
het gantsche hof nu quelt door al den tegenspoet,
sijn beste krygsvolck die verliest den moet
Geheel hun lant dat staet in roeren,
pest, oorlog t'allen kant
Hebben sij in hun lant

2

Hij heeft door heel zijn ryck,
doen uytroepen publyck
Bidtdag te houden door heel zijn gebiet,
dry vrijdagen als men de nieuwe maene siet
En vastendaegen mee,
die men moet houden op t'lant en in 't stee
Soo wel van jonge als oude lieden, tot dertigh uren lanck,
sonder spijs ofte dranck

3

Dan siet men met getraen,
hun in processie gaen
Met droef geklaeg en slechte kleeren aen,
twee hondert pachies komen eerst gegaen
Die met hun velttrompet en droef geschrey roepen tot Mahomet
Wilt doch uw volck victorie geven,
tegen het naeste jaer
Roepen sij met gebaer

4

Een hoop van Turckx gebroet,
die volgen dan te voet
Met droef geklaeg en d'oogen vol getraen,
t'gesicht dat siet men hun ter aerde slaen
Buygen hun lichaem neer, singen een lofsang tot Mahomet
En roepen: wilt doch uw volck erbermen, beschermt doch uwe wet,
O grooten Mahomet

5

Dan draeght men hier oplet,
de kist van Mahomet
Ach Baisas gaet met 't bloote sweirt in d'hant,
om strax te dooden soo men iemant vant
Die uyt nieuwsgierigheyt, de kist durft sien, waer het gebeent in leyt
Sij gaen met d'handen voor d'oogen, niemant van al de lien
En magh de kist aensien

6

Dan volgter met gedruys,
een hoop van Turckx gespuys
Leyden veel christen slaven, wilt verstaen,

op ieder hoeck van de straet sy één doen slaen
En verven heel verwoet,
hun turbanden al in het christen bloet
Willen soo t'christen volck uytroeien, die noch daer van opstaen
tegen hun halve maen

7

Dan draeght men met geweld,
een kist gevult met gelt
Die sij met d'handen daer vol werpen uyt,
twee voor de kist die roepen overluyt
Soo sal men t'christen gelt,
uyt stroyen als wij hun slaen uyt 't vel
Hun lant is rijck, wij sullen rooven, want met den christen godt
houden wij mee den spot

8

Daer naer komt den visier,
met klaegen en getier
Rijt op een esel kreupel ende manck,
en roept gedeurig met een droeven sanck
O groote Mahomet, neygt doch uw hooren nu naer mijn ghebedt
Laet mij dat op de christen vreke, 'k sal spaeren niet een man,
soo ick maer dwingen kan

9

Dan komt er achter naer,
met krijten en gebaer
Twee hondert janissaren, 't lijf alf naekt,
hun turbans root met christenbloet gemaekt
Die slepen hun geweer en vendels achter haeren rugge neer
En roepen oock met droevig kermen, en bitter herten leet

10

Den grooten Turckschen heer,
klaegt oock al even seer
Met droef getraen aen sijnen Mahomet,
op bey sijn knien stort hij in gebedt
Hij siet nu den viant, aen dry besonder kanten in sijn lant
Den roomschen keyser, de csarinne en nu den persiaen
Die valt hem weder aen

11

Hij is vol angst bedacht,
siende groote macht
Die hailiban weer tegen hem vergaert,
wiens dapperheyt in Persien is vermaert
Noch heeft hij t'allen kant, veel
machtige rebellen in sijn lant
Komt Mahomet hem nu niet t'helpen, sijn rijck moet onder gaen
D'eclips is in de maen
Eynde

Het vorige lied werd genoteerd door een erg gelovige Frans Vlaming en zal dus ook wel te Poperinge gezongen geweest zijn. In de zelfde bundel staat er nog een lied waarin

beschreven wordt hoe de Turken in processie afdruipten na hun nederlaag., maar dat bespaar ik jullie.

We gaan terug naar Poperinge om in de rekening van het altaar van de Trinitariers van het jaar 1700 te gaan kijken, daar staat de volgende interessante rubriek:

Juweelen den autaar ofte kercke compeert een groot ende een klein laeken

Juweelen competerende **den autaar van den heilige rosecrans** volgens den inventaeris danof gemaect

Een gouden kruis met een coraelen Paternoster

Een silveren met coraelen Paternoster ende drie silveren medaillien

Twee silveren croonen

Twee cleine gouden cruiskens

Een gouden rynck

Een groot silveren **Agnus Dei**

Jan Rosseeu filius Jan heeft den autaar gegeven een silveren cruys rustende onder **Frans Van Damme** ende alsnu in handen van den heer pastor met consent van mijnheer den proost

Een gouden meltrynck (*trouwring*) gegeven voor secreteet (*in het geheim*) voor den selven autaar rustende onder den voorschreven VanDamme ende alsnu in handen van den heer pastor

Ook de betalingen van dit jaar, nemen we hier op:

Alvooren betaalt aen de heeren geestelicke over t'celebreeren van een jaergetyde van **Jacob Verslyppe, donateur ende fondateur** – daer buuten blijvende de drie ponden parisis van **wasse** die gebrocht zijn hier achter in leverynge van t'generaele was tot seven ponden seven schelle par compt over de vier jaeren deser rekeninghe – 29 – 8 – 0

Den heere visiteerder heeft voor pensioen ordinaire vichthyen (15) ponden parisis sjaers waer vooren hij schuldigh is te celebreeren elcken eersten sondagh vanden maent ende elcken Onse Lieve Vrouwedagh **een syngende misse** in welck pensioen oock begrepen is de xxij (23) schelle parisis die den selven visiteerder trecken moet van t'jaergetyde van **Verslyppe** hier vooren gebrocht soo dat tselve alhier moet gemynckt worden, bovendien moet hij doen een misse voor d'huisvrouw vanden selven Verslyppe ende de twaelf missen voor d'huisvrouw van d'heer ende meester **Jan Vanderfosse** hier in betaelynghe boven de voorseyde xxij (23) schelle over de voorseyde vier jaeren tot xij (13) schelle parisis bij jaere - 55 – 4 - 0

Aengaende de ses ponden parisis s'jaers die den heerre capelaen moet trecken over het celebreeren van twaelf missen sjaers bij donnatie van jo. d'huisvrouw d'heer **jo. Vanden peireboome** en sijn de selve niet volbracht ter cause men niet en proffyteert van de donatie voor den autaar. – memorie

Betaelt bij dese rendanten aen den heere pastoor over t'celebreeren van het jaergetijde van **Wullemynken Pladijs** over de vier jaeren deser rekeninghe tlaeste 1681 – 8 – 0 - 0

Aen den visiteerder ter gelicke cause voer sijn visiteeren – 4 – 16 - 0

Aenden heere capelaen ter cause als vooren – 3 – 4 – 0

Aenden coster over sijnne assistentie in t'synghen ende luyden in 't jaergetyde van t'selve Wullemynken ende tgonne van Verslyppe 20 – 0 – 0

Aenden cnape vande kercke over 't bedeele van twas ten selven jaergetyde – 2 – 8 – 0

Aende lichtbewaerighe over haer devooren tot bidden van de vrienden ten selven jaergetijde - 2 – 8 – 0

Aen **Carel Bouve ende Jan Dehoek** over de leverynghe van **broot** gedaen ende gedestribueert inde selve jaergetijden gedeurende de vier jaeren deser rekeninghe te weten van t'selve Wullemynken Pladijs – 24 – 0 – 0

Aenden heere visiteerder over ghecelebreert t'hebben de missen van requiem tot lavenisse

Van de ziele d'heer **Jaques Schevel** altijd daeghe naer St. Jacobusdagh voor de vier jaeren deser rekeninghe 2 – 8 – 0

Betaelt aenden coster over sijn pensioen ordinaire soo van synghen van de missen, vespers ende loven over de voorseyde vier jaeren tlaeste vervallen 1680 - 104 – 0 – 0

Aen **de lichtbewaerighe** over haere devooren met wasschen ende vaghen vanden autaeer de voorseyde vier jaeren – 48 – 0 – 0

Beschonken aen de luyders over hun devooren ghedaen den 1ste sondagh van 8bre over de voorseyde vier jaeren – 16 – 0 – 0

Insgelickx aende dochters omme gedraeghen t'bilt van **Onse Lieve Vrouwe vanden Heiligen Roosecrans** over de voorseyde jaeren – 20 – 0 – 0

Aen **Pieter Gouwe**, cnape over t'draghen vande vane inde processie gedeurende de voorseyde jaeren – 24 – 0 – 0

Betaelt door den rendant **Huyge** over de leveringhe van was gedaen voor desen autaeer vande jaere 1679 boven het oudt was, gegeven door den selven Huyghe in betaelinghe – 43 – 15 – 0

Betaelt aenden **voorseyde Beut ende aende wede Christiaen Bouve** door den rendant Van Damme over drye jaeren te weten, 1677, 1668 ende 1680 drie billietten van specificatie ende acquiten bedragende tsamen 238 – 8 – 0 daer van gecort over oudt was, aen Laurens DeBeut 57 – 6 – 6 gecort vande voorseyde somme, blijft – 181 – 1 – 6

Betaelt aen meester **Joos Thevelyn** tot Iper over den coop van canten ten dienste vanden voorseyde autaeer – 10 – 5 – 0

Betaelt aende wede **Christoffel Wallewin** over den coop van root ermesijn ende ander stoffen ende goude ende silveren frennien ten dienste van den voornoemde autaeer ende t'bilt van onse Lieve Vrouwe par billiet van specificatie ende acquit – 86 – 7 – 0

Betaelt aen **Pieter Room** over leveringhe van linwaert ten behouwe van den selven autaeer par acquit – 3 – 14 – 0

Betaelt aen **Jacobus Tempel** tot Iper over den coop van canon voor den autaeer bij den heere pastoor Poort gekocht voor 18 – 0 – 0

Betaelt aen **Meester Maes** over t'maecken van twee ramen ende vijf passetten ende tabernakelken omme t'bilt van onse Lieve Vrouwe in te setten par specificatie ende acquit – 16 – 0 – 0

Betael aen **Caerle Dutally** over tvermaecken van eenen candelaer – 0 – 12 – 0

Betaelt aen d'heer **Jan Berth. Raule** over diensten practical voor desen autaeer par statien ende acquit – 12 – 15 – 0

Betaelt over twee daghinghen ende herdagynghen gedaen tot legghen ter vierschare de drye huysen competeerende sterfhuys **Vincent Roens** op den 20ste maerte 1679 – 2 – 17 – 0

Betaelt aen de musiciens over hun assisteren der misse ghesonghen den eersten sondagh van 8bre 1680 – 8 – 0 – 0

Deze uitgaven geven ons een goed beeld van de devote activiteiten van het broederschap. We bemerken dat er op het altaar van de Trinitariers 'een mengeling' is van de devotie voor de Drievuldigheid, Sint Steven, O.L. Vrouw van de Rozenkrans en Sint Rochus. Met de stichting van enkele jaargetijden, waren er dus ook enkele broodbedelingen voor de armen van de stad.

Daardoor zouden we kunnen denken dat het aspect van de 'Christene Slaven' op de achtergrond geraakte, maar dat was zeker niet het geval.

Deze problematiek werd alleszins in het jaar 1725 weer brandend actueel.

Bart Vandenbussche schrijft het volgende in zijn artikel over de 'Slavenprocessie in Veurne en Oostende (1725 en 1735)'

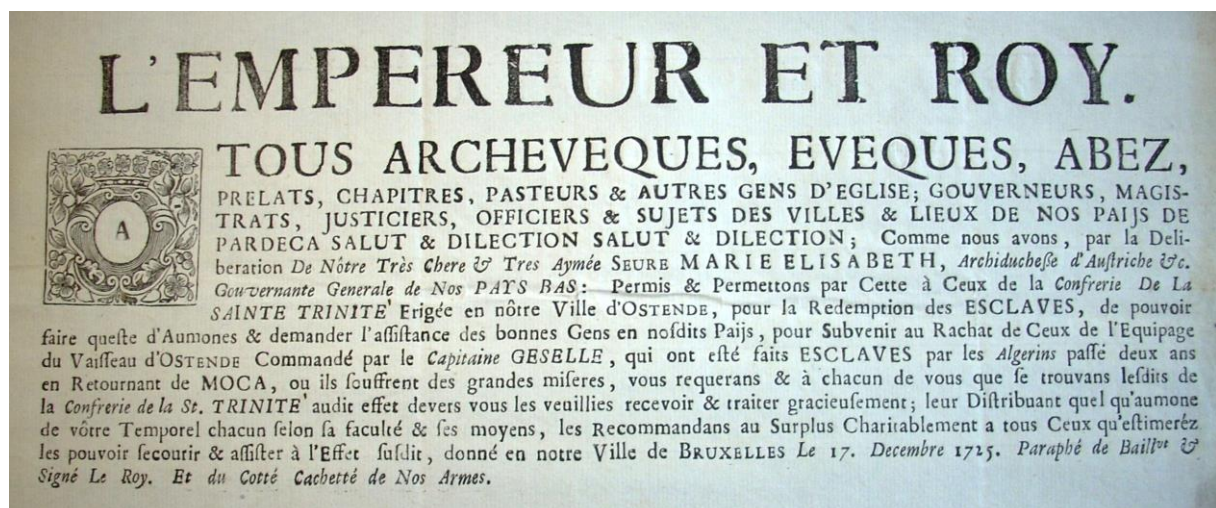

Eén van de meest ophefmakende en stoutste kapingen viel voor in de zomer van 1724 toen de "Keyserinne Elisabeth", een schip van de Oostendse Compagnie onder het bevel van kapitein Joseph Geselle, in de monding van het Kanaal door Turkse zeerovers werd overvallen. Het schip had 100 bemanningsleden met 30 kanonnen aan boord. Ze verdedigden zich dapper, maar na een verwoed gevecht waarin verscheidene doden vielen, werd het schip naar Algiers gesleept. Alle opvarenden stonden enkele dagen later te koop op de markt in Algiers en de scheepsinhoud werd als oorlogsbuit aangeslagen. De "Keyserinne Elisabeth" was op terugtocht uit het Verre Oosten (China, Indië, Japan) en bracht een dure lading zeldzame koopwaren mee. De kaping verwekte grote opspraak en verslagenheid, niet het minst in de families van de gevangen bemanningsleden, die bijna uitsluitend uit Zuidnederlanders bestond, vooral Bruggelingen en Oostendenaren. Sindsdien zijn de Turkse kapers nooit meer zo ver doorgedrongen in de zee nabij onze kusten; voor onze streken was het waarschijnlijk de laatste grote zeeroverij, waarmee massale gevangenneming gepaard ging.

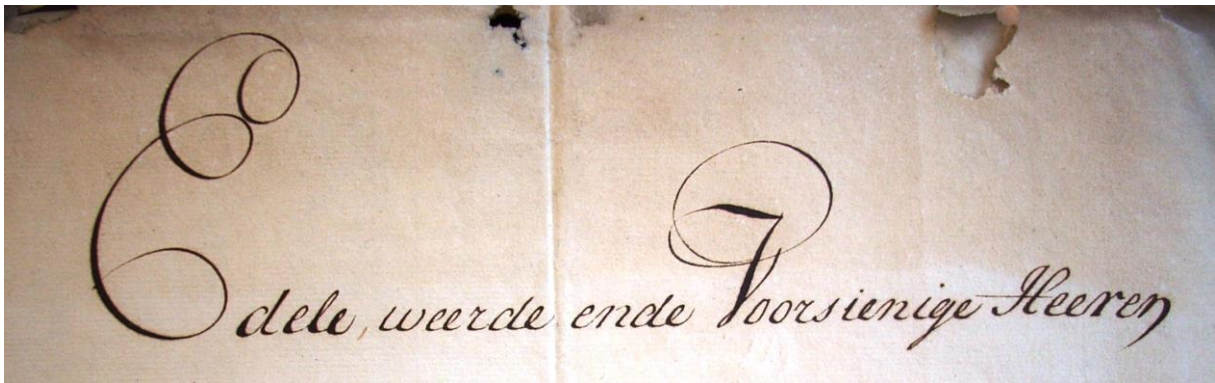
De paters Trinitariërs, specialisten in het negociëren en afkopen van christenslaven, deden hun uiterste best en ze werden

krachtig gesteund door de geldelijke bijdragen van talrijke confrerieën van Trinitariërs (H. Drievuldigheid) uit onze streken.

De annonce uit het SAPoperinge – Bestuur 1726

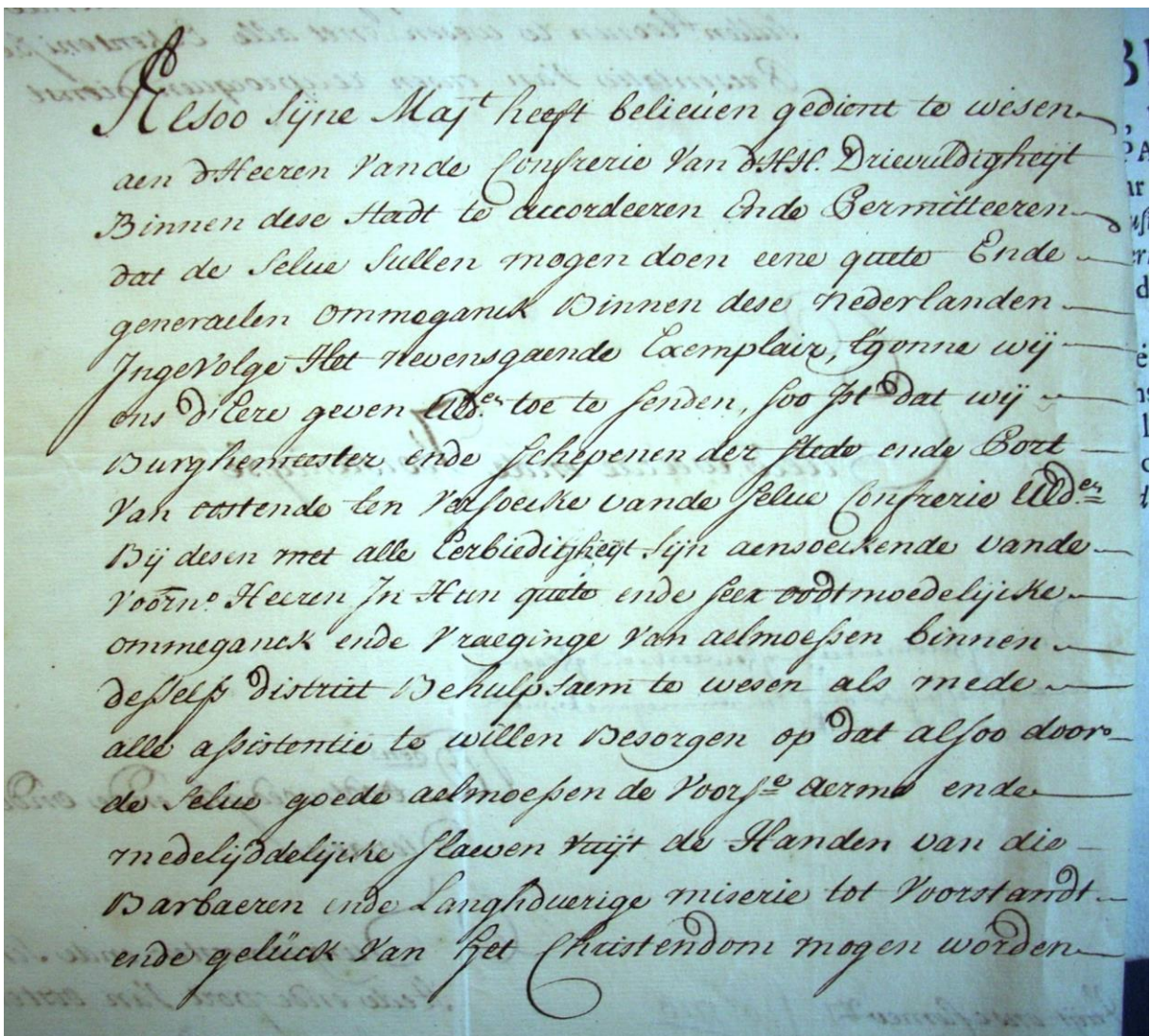
En de begeleidende brief:

Edele, weerde ende Voorsienige Heeren

Edele, weerde ende voorsienige heeren

Alsoo sijne majesteyt heeft beleiven gedient te wesen aen d'heeren van de confrerie van de H.H. Drievuldigheyt binnen dese stadt te accordeeren ende permitteeren dat de selve sullen mogen doen eene quete ende generaelen ommeganck binnen dese Nederlanden ingevolge het nevensgaende exemplair, tgonne wij ons dilere geven Uedelen toe te senden, soo ist dat wij burghmeesters ende schepenen dere stede ende port van Oostende

Alsoo sijne Majt heeft believen gedient te wesen aen Heeren vande confrerie van d'H. Drievuldigheyt Binnen dese Stadt te accordeeren Ende Permitteeren dat de selve sullen mogen doen eene quete Ende generaelen ommeganck binnen dese Nederlanden ingevolge het nevensgaende Exemplair, tgonne wij ons d'ere geven Ue^{er} toe te senden, soo ist dat wij burghmeester ende schepenen der stede ende Port van oostende ten verpoeye vande selve confrerie Ue^{er} Bij desen met alle verbodigheyt sijn aenwoekende vande voorn^e Heeren in Hun quete ende seer vootmoedelijcke ommeganck ende praeginge van aelmoeffen binnen deselvs Distrikt behulpzaam te wesen als mede alle aspirantien te willen besorgen op dat alsoo door de selve goede aelmoeffen de Voorf^e aerme ende medelijddelijcke slaven tijt de handen van die Barbaeren ende Langhduerige miserie tot Voorstandt ende geluck van het christendom mogen worden

ten versoecke van de selve confrerie Uedelen bij desen met alle eerbiedigheyt sijn aensoeckende van de voornoemde heeren in hun quete ende seer oodtmoedelijcke ommeganck ende vraeginge van aelmoessen binnen desselfs district behulpsaem te wesen als mede alle assistentie te willen besorgen op dat alsoo door de selve goede aelmoessen de voorseyde aarme ende medelijdelijcke slaeven vuyt de handen van die barbaeren ende langhduerige miseire tot voorstandt ende geluck van het christendom mogen worden gerransoeneert en verlost, vertrouwende Uedele ende weerde, dit ons christelijck versoeck met alle medelijden sullen aensien en toestaen, hebben d'eere van de selve Uedele t'assureeren dat wij in alle voorvallende occasien sullen toonen te wesen met alle erkenzenisse ende presentatie van onsen reciproquen dienst

Peransonneert en Verlost, Vertrouwende Ue Edele ende
 weerde Dit ons christelijck versoeck met alle medelijden
 sullen aensien en toestaen, hebben d'eere van de selve
 Uedele t'assureeren dat wij in alle voorvallende occasien
 sullen toonen te wesen met alle erkenzenisse ende
 presentatie van onsen reciproquen dienst

Edele weerde ende voorsienighe

Uedele oodtmoedighe ende onderdaenige dienaers

Burghemeesters ende schepenen der stede ende port van Oostende – Philippe A. Bauwens

Edele, weerde ende Voorzienighe
 Dit is ghesont heest gheuest, en ghegeuen
 eenen messager om den ommeganck te maken
 t'edele
 W^{den} oodtmoedighe ende onderdaenige
 Dienaeren
 Burghemeester ende Schepenen der
 Stede ende port van Oostende
 Philips A. Bauwens
 Dagt onse samen 27 febr 1706

De eerste elf bemanningsleden van kapitein Geselle werden al in de zomer van 1725 vrijgekocht. Ze ontscheepten in Marseille en na vele processies en stoeten in Frankrijk kwamen ze in Vlaanderen aan. Ook hier begon een wekenlange tocht van de ene stad naar de andere, waar de elf geketende slaven in stoet werden rondgeleid, zoals het toen de gewoonte was. Vele plaatselijke confrerieën hadden immers meegeholpen aan het verzamelen van de enorme losprijs. Ze waren dan ook niet weinig fier de verlostte slaven in hun stad en in hun kerk in processie in te halen, om zo hun medeburgers tot nieuwe giften te bewegen. In het najaar van 1725 waren ze alleszins te Brugge (Sint-Gilliskerk) en vermoedelijk ook te Oostende in een processie te bezichtigen. Op 11 november 1725 werden ze in de Sint-Niklaaskerk in Veurne ingehaald, maar de onbekende auteur van de eigentijdse kroniek - die het werk van Pauwel Heyndericx voortzet - vermeldt twaalf in plaats van elf slaven. Hij weidt uitvoerig uit over de inhoud van het gekaapte schip : deze bijzonderheden vernam hij wellicht rechtstreeks van de slaven, toen ze in Veurne kwamen. De tekst luidt als volgt:

Op 11 november 1725 arriveerden in Veurne twaalf christenslaven met een pater trinitariër (de Vlaamse pater die in Algiers is overleden) van het vracht- en oorlogsschip van kapitein Geselle uit Oostende. Dit schip werd in Algiers gebracht op 18 juli 1724 en was geladen met 2500 balen mokkakoffiebonen, 150 balen mousseline (= licht zijden weefsel), 120 "cassen" porselein, 3 zakken met poedergoud, 130 "cassen" fijne kostbare stoffen, een partij kostbare gesteenten en snoeren, parels, enz. ... ; 's anderendaags 's morgens om zeven uur werd een gezongen mis gecelebreerd op het altaar van de Heilige Drievuldigheid onder het luiden van de klokken en tot vreugde van iedereen.

Bij latere vrijkopen van de bemanning van de "Keyserinne Elisabeth" werden dan keer op keer opnieuw weer massale dankprocessies georganiseerd met de verlostte slaven als grote blikvanger : in Brugge waren er alleszins processies in 1730, 1733, 1735 en 1737. Bij de vrijlating van nog eens elf slaven anno 1735 ging in Oostende een ommegang uit, waarin deze vrijgekochte slaven meestapten, wat door de Oostendse kroniekschrijver Jacob Bowens wel werd meegedeeld:

Op 14 december (1735) kwamen hier elf slaven aan, vooral Oostendenaars. Het waren de laatsten vanop het schip van kapitein Geselle, die in 1724 door twee Algerijnse zeerovers gevangen genomen werden en sedertdien in slavernij geweest waren. Vele van hun metgezellen waren al in 1731 verlost geworden en naar huis gekomen. Ze zijn allen afgekocht geworden door het Broederschap van de Allerheiligste Drievuldigheid. Enkele dagen na hun aankomst werd in de parochiekerk een plechtige mis gezongen met een algemene processie, waarin die elf slaven rondgeleid werden door een zeker aantal kinderen, verkleed als engelen. En men betoonde een grote blijdschap over hun terugkeer.

In de kronieken van andere West-Vlaamse steden, waar eveneens actieve Drievuldigheidsconfrerieën bestonden, lezen we niets over dergelijke processies (wel in 1730 in Antwerpen, Sint-Niklaas en Gent). Vermoedelijk waren die slavenoptochten zo "gewoon" dat de meeste stedelijke kroniekschrijvers en annalisten er op de duur geen grote aandacht meer aan schonken in hun kronieken, waarin ze alleen de "merck-weerdighe" gebeurtenissen voor het nageslacht vastlegden...

De laatste Brugse slaaf was Frans De Mulder, die in 1781 werd vrijgekocht. Schilder Garemyn vereeuwigde de vrijkopingsscène in een doek, dat nog in de Brugse Sint-Gilliskerk hangt. De allerlaatste Vlaamse slaaf was waarschijnlijk **Simon De Grave uit Ieper** (parochie Sint-Maartens). In 1783 betaalde het bisdom Ieper ruim 1633 gulden voor zijn vrijlating uit Turkse gevangenschap.

(uit L. VAN ACKER, *De laatste grote Vlaamse slavenprocessies*, - Biekorf, LXXXIV (1984), p. 122-127)

En daar zal ook wel geld van Poperinge bij geweest zijn.

De offerblok die nog steeds bij het altaar staat, stelt een 'christene slaaf' voor, in een typische matrozenbroek gekleed, met zijn zuidwester in zijn hand, waarop 'caritate' geschreven staat.

Zoals we gemerkt hebben, was de 'schapulier' voor deze broeders, één van de belangrijkste 'hulpmiddelen' om vele aflaten en dus ook om het koninkrijk gods te verwerven.

De kracht van het schapulier werd ook door de volkszangers bezongen en in dezelfde bundel 18de eeuwse liederen uit Frans Vlaanderen vonden we het onderstaande prachtlied, dat ook zeker in Poperinge zal gezongen zijn:

XVI - Een nieuw liedeken van een mirakel geschiet door schapulier

Stemme: Te Ryssel in 't vergulde radt

1

Komt gij minnaers van 't schapulier, alder naest van Godts moeder verheer
Hoort, ick uw sal singen hier, nooyt vont men in geen boecken te lesen
Nooyt meerder mirakel te geschien, het t'welck men sagh in Picardien

2

Eenen soldaet diende serteyn, tot Royen (*Rouen*) al in Vranckerycke
Met der edelsten capiteyn, Philippus Penoy, soo men kan blicken
Hij recht in quaet door boosheyte, van een ander soldaet verleyt

3

En hij trock synen deigen bloot, 't was om sijn leven te defenderen
Hij stack sijn eygen viandt doot, anders en kont hem niet deiren
Hij wierd gevangen met dit feyt, naer de gevangnisse geleyt

4

Een edel vrouwe was seer gewoen, en men naemt daer de vrouwsarge
Sij dee die naels om s'hemels loon, voor de gevangen in de stad Roye
Sij hoorde dat hij had ontfien, gevonnist om sterven te gaen

5

Die edel vrouw deede haer devoor, om hem tot sterven wel te bereyden
En hij gaf haer een goe gehoor, toonde gewillichlick te scheyden
Zij taelde hem naer haer manier, t'aenveerden t'heylic schapulier

6

Het welcke hij dede met groot ootmoet, riep Maria wilt mij ontfermen
't is waer, ick storte christus bloet, 't was om mijn leven te beschermen
O weerdige maegt Maria, ontvangt uw sonder in gena

7

Soo hij bij nacht in zijn gebet, was tot suchten en bidden bekommeren
De heilige maegt onbesmet, quaem hem met 't hemelslicht omlommeren
Sij quaem hem troosten in zijn noodt, met kindeken Jesus in haer schoot

8

Hij was klaerder dan den sonneschyn; sprak hij; wilt Godts gratie verwerven
Want gij zijt een dienaar van mijn, jongerlinck, gij wilt niet sterven
Het schapulier, mijn heilig kleet, en wilt gij morgen voelen, geen leet

9

Des vrijdaghs leyt men hem op de baen, en dat om te woorden gehangen
Hij sprak, soon van de heerens aen, voor waer mijn hert en is niet bange
K'en sal niet sterven desen dag, het schapulier te veel vermog

10

Als men den soldaet hangen zou, met d'eersten strop en konde niet sterven
Het tweede was noch veel te flau, eilaes en mochte geen gratie verwerven

Hij wierd drymael aen de galge gerecht, tot dat hij stierf, onnoosel knecht
11

Hij honck langhe aen de galg in stee, met strop aen, sijnen hals toegenepen
Den scherprechter quaem met een slee, om hem naer 't galgevelt te slepen
Hij viel een val, mocht vrij gelooft, van achthien voeten recht op zijn hoofd
12

Hij wierd gesleept rondtom de mart, gesleept en dat om zijn stadstreken
Sijn hoofd klopte op de steenen hardt, genoegh om den schotel te breken
Noch tot buyten op 't galgeveld, wierd hij gesleept met groot geweld
13

Als hij nu hadt gelegen dan, ontrent twee uren met de raven
twee soldaten met eenen landtsman, quamen om den jongerlynck te begraven
Sij vonden hem in 't leven schier, looft Maria van 't schapulier
14

Z'hebben hem tot Bruyfoort op 't kasteel gebrocht en dat met sachteren leven
Den jonghman was frisch en geheel, ongeschonden en z'hebben geschreven
Al naer de heeren die met verblien, hem noch in 't leven hebben gesien
15

Hij heeft sijnen intré gedaen alder eerst naer de bisschopskerke
Het edeldom van Pikardien, quamen aensien godts wonder wercken
Hij nutte het heilig sacrament, met dry bisschoppen in 't present
16

Elc een verwonderde die 't aensach, sagen godts mirakel voor oogen
En hij verklaerde met verdragh, voor die dat niet en willen gelooven
vreest dan te hebben dit torment, t'strop in zijn hals noch stondt geprent
17

Leeft Maria, sij is serteyn, een toevlucht voor alle sondaeren
Menig bedruckte herten reyn, helpt sij al uyt een droef bezwaeren
Dieder haer dient, sal noyt vergaen, het s'hemels loon sal hij ontfaen
Eynde

André Decrock, schrijft in zijn artikel over het altaar (Aan de schreve – 1992 – nr. 4) dat de broederschap nog een derde maal ingericht werd. Onder impuls van bisschop Monseigneur Malou werd op de 4de juni 1854, deze orde, nogmaals voorzien van regels en statuten. De pastoor in deze periode was Petrus Vuylsteke. Toen was het rijke roomse leven, nog volop in zwang.